

Урок №

Тема. Мирний договір із Центральними державами у Брест-Литовську.

Мета: розглянути головні події, пов'язані з підписанням мирного договору в Брест-Литовську, проаналізувати його зміст і наслідки для України; з'ясувати обставини відновлення влади ЦР; формувати вміння оцінювати історичні події.

Основні поняття: Брест-Литовський мирний договір; сепаратний мирний договір; окупаційний режим.

Основні дати: 30 грудня 1917 р.— визнання німецьким блоком самостійності української мирної делегації від ЦР на переговорах; 26 січня 1918 р.— укладання мирного договору УНР з австро-німецьким блоком; 30 січня 1918 р.— звернення уряду УНР до Німеччини та Австро - Угорщини про військову допомогу у визволенні України від більшовиків; 18 лютого 1918 р.— початок наступу військ Німеччини, Австро-Угорщини та військ УНР на більшовиків; 2 березня 1918 р.— відновлення влади ЦР в умовах німецької окупації.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: інформаційні картки, роздатковий матеріал, підручник.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ

Бесіда.

1. Назвіть етапи Української революції.
2. Чи була поразка Української революції неминучою?
3. Якою подією завершилася Українська революція?

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Слово вчителя.

На сьогоднішньому уроці ми приступаємо до розгляду теми «Мирні переговори у Брест-Литовську».

Після здобуття столиці більшовиками боротьба ЦР за незалежність не припинилася. Однак у нових умовах доля ЦР, ГС дедалі більше залежала від зовнішньополітичних обставин. Жовтнева перемога більшовиків у Петрограді, декрет про мир створювали підґрунтя для переговорного процесу і виходу Росії з війни. Уже 2 грудня 1917 р. між країнами німецького блоку (Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина, Болгарія) та радянською Росією було підписано угоду про перемир'я, а 9 грудня у Брест-Литовську розпочалися переговори. Вони поставили ЦР у складну ситуацію.

Проблемне завдання.

Визначте, з чим це було пов'язано.

- (1. Зростала загроза з боку радянської Росії, особливо після ультиматуму РНК.
- (2. Існувала реальна загроза окупації України арміями Німеччини та Австро-Угорщини.)

Розповідь учителя (з елементами бесіди)

Намагаючись зміцнити свої внутрішні позиції і не втратити шансу на утвердження української державності на міжнародній арені, ГС Центральної Ради 12 грудня 1917 р. звернувся з нотою до всіх воюючих сторін. У ноті заявлялося, що український

народ не визнає права РНК виступати на переговорах від імені українського народу, оскільки його влада не поширюється на українські землі, тому уряд України вестиме переговори з Німеччиною та її союзниками цілком самостійно. Країни німецького блоку погодилися з аргументами ЦР і дали згоду на участь у переговорах делегації УНР.

25 грудня 1917 р. делегація УНР у складі В. Голубовича (голова), М. Левицького, Л. Любинського, М. Полоза, О. Севрюка прибула до Брест-Литовська. Відкрився новий фронт боротьби за незалежність — дипломатичний. Але вже наприкінці грудня 1917 — на початку січня 1918 р. делегація радянської Росії спробувала усунути представників ЦР від участі в переговорах і замінити їх делегацією радянського уряду України.

— Коли і де виник цей уряд і як називався? (11—12 грудня 1917 р. на з'їзді рад у Харкові було створено уряд УНР — Народний Секретаріат.)

Л. Троцький, голова Петроградської делегації, мотивував запропоновану заміну тим, що більша частина України контролювалася харківським урядом, а не ГС.

У відповідь на це члени делегації УНР ознайомили учасників переговорів з... (викладач пропонує продовжити фразу) з IV Універсалом ЦР.

Бесіда.

1. Коли було прийнято IV Універсал? (9 січня 1918 р.)

2. Яке значення мало його прийняття для переговорів у Брест-Литовську? (Країни німецького блоку мали всі підстави визнати УНР суверенною державою, здатною самостійно укладати міжнародні договори.)

Розповідь учителя.

26 січня (9 лютого) 1918 р. договір між УНР і чотирма державами німецького блоку було підписано.

— Яка подія цього ж дня відбулась у Києві? (Місто захопили більшовики.)

Делегація УНР вже знала, що війська М. Муравйова оволоділи столицею, але не повідомила про це союзників, щоб не перешкодило підписанню договору. Після того як угода стала фактом, делегація УНР заявила, що ЦР перебуває у безнадійному стані й потребує негайної збройної допомоги.

Підписаний договір передбачав: 1) встановлення кордонів (між УНР та Австро-Угорщиною він пролягав по лінії Хотин — Гуся-тин — Збараж — Броди — Сокаль, майже вся Холмщина і Підляшшя поверталися УНР); 2) взаємний обмін військовополоненими; 3) на лагодження дипломатичних відносин; 4) крім того, протягом першої половини 1918 р. УНР зобов'язувалася поставити Німеччині та Австро-Угорщині 60 млн. пудів хліба, 2 млн. 750 тис. пудів м'яса, 400 млн. штук яєць, промислову сировину.

Проміжний підсумок.

Брест-Литовський договір, незважаючи на його обтяжливі умови, був великим успіхом молодого української дипломатії. Він започатковував міжнародно-правове визнання України як незалежної держави. Хоча було очевидно, що ця незалежність стане обмеженою.

Проблемне запитання.

Чи існував за тих умов інший вихід?

Обговорення цього питання має підвести учнів до висновку, що не підписання

мирного договору з німецьким блоком означало продовження стану війни з усіма наслідками, що випливали звідси.

Вступ німецьких і австро-угорських військ в Україну. Другий прихід до влади ЦР.

Розповідь учителя.

Не знайшовши компромісного рішення, з більшовиками Росії, Німеччина й Австро-Угорщина 18 лютого 1918 р. розпочали широкомасштабний наступ на Східному фронті від Балтійського до Чорного моря. На територію України австро-німецькі війська наступали як союзники ЦР. Брест-Литовський мирний договір вирішив долю радянської влади в Україні.

Тим часом ЦР розраховувала, що допомога німецького блоку в боротьбі з більшовиками може цілком обмежитися уведенням на територію України двох дивізій, сформованих у Німеччині та Австро-Угорщині з військовополонених українців (майже 30 тис. чоловік). Проте німецький блок наполіг на потребі мати в Україні власні регулярні війська.

Робота з картою.

Що засвідчує масштабність австро-німецького наступу з огляду на карту атласу «Перша війна радянської Росії з УНР»?

Розповідь учителя.

Під натиском 450-тисячної австро-німецької армії і військ УНР більшовики змушені були відступати, втрачаючи позицію за позицією. 2 березня 1918 р. у Київ увійшли підрозділи армії УНР, а по тім і австро-угорські війська. Воєнні дії перекинулися на Лівобережну Україну. 7 березня до Києва повернувся уряд ЦР.

У середині березня австро-німецькі війська захопили південні міста. Після жорстоких боїв на початку квітня було залишено Катеринослав і Харків. Наступ німецьких військ відбувався переважно по залізничних магістралях. Застосовуючи тактику активної оборони, радянські війська затримали противника майже на місяць. Це дало змогу РНК евакуювати з України рухомий склад залізниць, десятки ешелонів з промисловим обладнанням і устаткуванням, запаси продовольства, кваліфікованих робітників тощо.

На дипломатичному рівні союзники ЦР декларували, що єдиною їхньою метою є відновлення в Україні законної влади. Фактично ж скрізь негайно запроваджувався окупаційний режим.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ

Бесіда.

1. Схарактеризуйте умови Брест-Литовського договору.
2. У чому полягало історичне значення Брест-Литовських переговорів?

Тестування.

Учні заперечують або стверджують наведені положення.

1. Делегацію УНР на переговорах у Бресті очолював М. Грушевський.
2. Брест-Литовський договір був сепаратним договором.
3. Делегацію радянської Росії на переговорах у Бресті очолював Л. Троцький.
4. IV Універсал було прийнято після підписання договору між УНР і державами німецького блоку.
5. Брест-Литовський договір був великим успіхом української дипломатії.

6. Радянську владу в Україні ліквідовано протягом лютого 1918 р.
7. Брест-Литовський договір був вигідний тільки країнам німецького блоку.
8. Чи був акт підписання Брест-Литовського договору зрадою справі Української революції з боку ЦР?
9. Підписаний договір передбачав встановлення кордонів між УНР та Австро - Угорщиною?

V. ПІДСУМКИ УРОКУ

Заключне слово вчителя.

Таким чином, щоб врятувати завоювання революції, Україна під тиском військового наступу з боку більшовицької Росії підписала Брест-Литовський договір з Німеччиною та її союзниками, які скористалися тяжким становищем України і фактично встановили окупаційний режим на її території.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати конспект і текст підручника.
2. Відповісти на запитання і завдання в кінці параграфу.
3. Двом-трьом учням доручається підготувати повідомлення про П. Скоропадського, Ф. Лизогуба, Д. Дорошенка.